

PAWEŁ WRÓBEL

PERSONALNY WYMIAR WBRANYCH DUCHOWYCH OBOWIĄZKÓW ZAKONNIKÓW

WSTĘP

Każda forma życia podejmowana przez wiernych w Kościele ma swój podwójny wymiar. Pierwszym z nich jest wymiar wspólnotowy, który ze względu na to, że Kościół jest jednością dotyczy wiernych jako grupy ludzi, bez względu na to, w jakim miejscu na świecie żyją. Drugim aspektem jest wymiar osobisty – personalny, realizowany przez każdego wierzącego zgodnie z wybraną przez niego drogą życia i rozwoju duchowego. Stąd też zupełnie inne obowiązki i prawa będą mieli ci, którzy wybierają drogę powołania małżeńskiego, kapłańskiego, czy konsekrowanego albo życia w samotności.

Wierni należący do instytutów zakonnych, ze względu na swoje szczególne powołanie, którym jest życie według rad ewangelicznych czystości, ubóstwa i posłuszeństwa, są zobowiązani przez ustawodawcę kościelnego do szczególnego wypełniania różnego rodzaju obowiązków zarówno w zakresie wspólnotowym, jak i indywidualnym. Stąd też ważne jest, aby świadomość tych obowiązków wynikających z myśli ustawodawcy, była im znana, rozumiana i właściwie przestrzegana.

Niniejszy artykuł podejmuje tematykę niektórych obowiązków zakonników, które prawodawca nakłada na członków instytutów zakonnych do realizacji w sposób indywidualny. Nie oznacza to jednak, że te praktyki nie mogą mieć wymiaru także wspólnotowego, jednak ich spełnianie przede wszystkim osobiste, jest fundamentem podejmowanej przez zakonników formy życia radami ewangelicznymi i zmierzają do ich wewnętrznego rozwoju.

Ks. mgr lic. PAWEŁ WRÓBEL SDS – doktorant w Katedrze Norm Ogólnych i Kościelnego Prawa Majątkowego, Instytut Prawa Kanonicznego, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, A. Raclawickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: wrobelsds@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-8253-4246>

1. KONTEMPLACJA I MODLITWA

Kontemplacja (słowo pochodzi z łac. *contemplatio* – przyglądanie się, oglądanie) jest modlitwą, która wznosi się ponad rozumowanie i tematyczne rozważania, do prostego trwania w wierze i miłości wobec Boga, który pozwala się człowiekowi doświadczyć. W przeżyciu kontemplacji człowiek ma świadomość Bożej obecności i bliskości, a jednocześnie doświadcza majestatu i tajemnicy, którą stanowi Bóg dla ludzkiego rozumu. Z tego rodzi się postawa adorowania Boga i pragnienie jak najbardziej głębokiego zjednoczenia z Jego Osobą¹. Kontemplacja jest, można powiedzieć, najwyższą formą modlitwy, która ku niej się rozwija. Znajduje ona oparcie w indywidualnej pobożności osoby, jednak jest ona jednocześnie zakorzeniona w życiu liturgicznym Kościoła i jest dziełem Ducha Świętego, którego każdy wierzący otrzymuje wraz z przyjęciem sakramentu chrztu świętego².

Modlitwę natomiast można zdefiniować jako akt religijny, podczas którego człowiek niejako rozmawia z objawiającym się mu Bogiem i uznaje Jego transcendencję oraz wszechmoc. W czasie tego aktu składa Mu uwielbienie, oddając się w wierze, nadziei i miłości, a także otwiera się jednocześnie na Jego działanie. Wyszczególnia się różnego rodzaju modlitwy: wspólnotową i indywidualną; przebłagalną, dziękczynną, uwielbienia i błagalną; a także modlitwę nieustanną³. Modlitwa człowieka wierzącego jest naśladowaniem samego Jezusa Chrystusa, który przecież w Ewangeliu wielokrotnie jest przedstawiany w sytuacjach, kiedy oddaje się modlitwie. Należy zauważyć, że modlitwa indywidualna, jest również modlitwą Kościoła, ponieważ człowiek ją podejmujący jest jego członkiem i poprzez chrzest i Ducha Świętego łączy się z całą społecznością wiernych⁴.

Nie można więc wyobrazić sobie naśladowania Chrystusa przez zakonników bez modlitwy i kontemplacji. Te dwa aspekty wypełniane w sposób częstszy, powinny odróżniać ich w świecie od pozostałych wiernych, do czego zobowiązuje prawodawca w kan. 663 § 1: „pierwszym i podstawowym obowiązkiem wszystkich zakonników powinna być kontemplacja rzeczy Bożych oraz ustawiczne zjednoczenie z Bogiem w modlitwie”⁵. Zarówno kontemplacja, jak i modlitwa

¹ Por. D. OLSZEWSKI, *Kontemplacja*, [w:] *Słownik teologiczny*, red. A. Zuberbier, Katowice: Księgarnia św. Jacka 1998, s. 244.

² Por. tamże, s. 244-245.

³ Por. S. GRABSKA, A. ZUBERBIER, *Modlitwa*, [w:] *Słownik teologiczny*, s. 308.

⁴ Por. tamże, s. 309.

⁵ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań: Pallottinum 1984.

prowadzą osobę konsekrowaną do zjednoczenia z Bogiem i są obowiązkiem, który musi istnieć w życiu zakonnym w jego formie czynnej, jak i kontemplacyjnej. On także może mieć wymiar podwójny: osobisty oraz wspólnotowy. Prawodawca także określa, że przedmiotem kontemplacji mają być rzeczy Boże, a więc chodzi o kontemplację o charakterze nadprzyrodzonym, a także o stałe zjednoczenie z Bogiem na modlitwie⁶.

Dokument Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich *Dimensio contemplativa* precyzuje, w czym wyraża się kontemplacyjny wymiar życia zakonnego, a mianowicie: w słuchaniu i rozważaniu Słowa Bożego; w zespoleniu z życiem Bożym, które zostaje nam przekazane w sakramentach; w modlitwie liturgicznej i osobistej; w stałym pragnieniu i szukaniu Boga oraz Jego woli w wydarzeniach i ludziach; w świadomym uczestniczeniu w Jego misji zbawczej; w darze składanym innym z samego siebie dla Królestwa Bożego⁷.

W wymiarze wspólnotowym aspekt kontemplacji i modlitwy powinien wyrażać się także w dawaniu przez całą wspólnotę życia konsekrowanego widzialnego świadectwa wiary wobec swoich członków i świata. Owo widzialne świadectwo przejawia się w: mówieniu, we wspólnej modlitwie, w poświęcaniu czasu dla innych, dyspozycyjności wobec drugich, umiejętności przebaczenia, znoszeniu cierpienia, stałości i wierności, milczeniu, wrażliwości na życie ascetyczne, rozmyślaniu, refleksji i studium⁸. Wszystkie te elementy powinny jednak mieć przede wszystkim wymiar indywidualny, którym każdy zakonnik żyje w swojej codzienności, dając jednocześnie w ten sposób świadectwo wspólnocie. Bez względu na rodzaj instytutu, do jakiego należy dana osoba, a także bez względu na pracę, jaką wykonuje, każdy powinien zachowywać równowagę między kontemplacją i aktywną działalnością, co oznacza utrzymywanie prawdziwej jedności i harmonii tych elementów w swoim życiu konsekrowanym⁹.

Stwierdzenie prawodawcy w tym kanonie, że kontemplacja i modlitwa powinny być pierwszym i podstawowym obowiązkiem wszystkich zakonników

⁶ Por. B.W. ZUBERT, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. Księga II. Lud Boży. Część III. Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego*, Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL 1990, s. 159.

⁷ Por. SACRA CONGREGATIO PRO RELIGIOSIS ET INSTITUTIS SAECULARIBUS, *La dimensione contemplativa della vita religiosa* [dalej cyt.: DC], [w:] http://www.vatican.va/roman_curial_congregations/ccsrlife/documents/rc_con_ccsrlife_doc_12081980_the-contemplative-dimension-of-religious-life_it.html [dostęp: 1.12.2018]; tekst polski w: *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła*, oprac. B. Hylla, Kraków: Alleluja 2003, s. 227-242, nr 1.

⁸ Por. G. BARTOSZEWSKI, *Kontemplacyjny wymiar życia zakonnego*, „Prawo Kanoniczne” 24 (1981), nr 1-2, s. 129.

⁹ Por. tamże, s. 131.

sugeruje, że to właśnie te, a nie żadne inne obowiązki muszą być najważniejsze i im muszą być podporządkowane pozostałe. Ma to ważny wydźwięk w kontekście zmieniającej się rzeczywistości dzisiejszego świata, który często próbuje pokazać bezsens oddania się osób konsekrowanych kontemplacji i modlitwie w obliczu tylu wyzwań i spraw do zrobienia na co dzień dla całego świata. Jest też wiele niebezpieczeństw, które zagrażają temu wymiarowi życia konsekrowanego, a mianowicie: nadmiar pracy i różnego rodzaju stresy, brak skutecznych bodźców i pomocy do prowadzenia życia kontemplacyjnego, niektóre poglądy teologiczne oraz twierdzenie, że kontemplacja może być niebezpieczna, czy nie docenianie jej roli¹⁰. Stąd też osoby konsekrowane muszą swoim świadectwem życia pokazywać, że bez modlitwy i kontemplacji realizacja ich powołania byłaby niemożliwa lub przynajmniej wypaczona, bowiem owe aspekty należą do istoty życia zakonnego. Jak zauważa papież Franciszek, powołanie do życia konsekrowanego wynika z łaski od Pana, która do każdego dociera poprzez spotkanie zmieniające życie, a osoba, która go doświadcza staje się świadkiem i umożliwia przeżycie takowego spotkania także innym ludziom¹¹. Modlitwa i kontemplacja są dla zakonnika najlepszym sposobem na to, aby doświadczyć spotkania z Bogiem.

2. ZWRACANIE MYŚLI KU BOGU I CODZIENNY RACHUNEK SUMIENIA

Kan. 664 jest ostatnim, który w tej części odnosi się do obowiązków duchowych zakonników wobec Boga i mówi o trzech obowiązkach: „zakonnicy winni często zwracać swoją myśl ku Bogu, codziennie dokonywać rachunku sumienia i często przystępować do sakramentu pokuty”. Temat spowiedzi zakonników jest odrębnym elementem, który wymaga osobnego omówienia, dlatego też w tej części zostaną podjęte dwa pierwsze obowiązki, które w sposób nierozdzielny są ze sobą związane.

Kanon ten koresponduje z dyspozycjami całego poprzedniego, ponieważ zawarte w nim zagadnienia mają wręcz fundamentalne znaczenie dla życia duchowego poszczególnych osób konsekrowanych¹². Podkreśla także w kontekście poprzedniego kanonu konieczność stałego życia w zjednoczeniu z Bogiem i jest

¹⁰ Por. tamże, s. 131-132.

¹¹ Por. FRANCISZEK, *Homilia podczas Mszy św. na zakończenie Roku Życia Konsekrowanego*, „L'Osservatore Romano” wyd. pol. 2 (380) 2016, s. 30-31.

¹² Por. A. CHRAPKOWSKI, J. KRZYWDA, *Obowiązki i prawa instytutów oraz ich członków*, [w:] *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/2: *Księga II. Lud Boży. Część III. Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego*, red. J. Krukowski, Poznań: Pallotinum 2006, s. 97.

swego rodzaju uzupełnieniem kontemplacyjnego wymiaru życia konsekrowanego, który wynika z jego natury.

Prawodawca traktuje tutaj o „zwracaniu swojej myśli ku Bogu”. Nie chodzi tu jedynie o nakierowanie swoich myśli w kierunku Boga, który powołuje osoby konsekrowane do szczególnej służby Bogu i Kościołowi. Jest to głębsze znaczenie tego słowa, chodzi mianowicie o wyrażone łacińskim terminem *conversio*, który oznacza zmianę i nawrócenie¹³. Bardzo mocno na ten aspekt życia konsekrowanego zwrócił uwagę Jan Paweł II stwierdzając, że powołanie, które Bóg kieruje do osób wybierających życie radami ewangelicznymi, aby szukały najpierw Jego Królestwa, jest przede wszystkim wezwaniem do pełnego nawrócenia, co ma oznaczać wyrzeczenie się siebie samego i życie wyłącznie dla Pana, po to, aby Bóg prawdziwie był wszystkim dla wszystkich. Zakonnicy powołani do kontemplacji oblicza Chrystusa i dawania o Nim świadectwa są jednocześnie wezwani do przemienionego życia¹⁴. Nawrócenie, a co za tym idzie ciągła przemiana życia, odnowa wewnętrzna, odznaczają się podobnymi cechami co modlitwa i dlatego też wymagają stałego ich ponawiania, tak jak w jej przypadku.

Cały ten kanon traktuje o pokucie i w takim kluczu należy odczytywać właśnie to pierwsze sformułowanie z tego przepisu. Sam proces nawrócenia skutkuje w swojej istocie poznaniem własnej kondycji duchowej, swoich słabości, grzechów, a także motywacji postępowania i miejsc w swoim życiu, które zostały już przemienione dzięki Bożej łasce. Cały ten proces nawrócenia nie jest więc aktem jednorazowym, ale wymaga zawsze pewnej systematyczności i stałości w działaniu na co dzień¹⁵. Chodzi więc o ciągłe nawracanie się ku Bogu i słuchanie Go oraz odwracanie się od tego, co nie jest Boże, i co nie pozwala osobie konsekrowanej trwać w bliskości z Nim.

Bardzo ważnym elementem w dbaniu przez każdego człowieka, który wybrał ten szczególny rodzaj naśladowania Chrystusa drogą rad ewangelicznych o owo ciągłe nawracanie się jest sumienne wykonywanie każdego dnia rachunku sumienia, który jest niezbędny do właściwego realizowania tego szczególniejszego kroczenia za Chrystusem w codziennym życiu. Praktykowanie częstego rachunku sumienia jest niewątpliwie skutecznym czynnikiem formacyjnym nie tylko samego zakonnika, ale pozwala on też na dobre, właściwe i skuteczne formo-

¹³ Por. A. JOUGAN, *Słownik kościelny łacińsko-polski*, wyd. 5, Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu 2013, s. 156.

¹⁴ Por. IOANNES PAULUS PP. II, *Adhortatio apostolica postsynodalis Vita consecrata* (25.03.1996), AAS 88 (1996), s. 377-486 [dalej cyt.: VC]; tekst polski w: *Posynodala adhortacja apostolska Ojca Świętego Jana Pawła II „Vita consecrata”*, Poznań: Pallotinum 1996, nr 35.

¹⁵ Por. M.M. BILSKA, *Obowiązek zamieszkania zakonnika we własnym domu zakonnym*, Kraków: Wydawnictwo Homo Dei 2013, s. 104.

wanie innych¹⁶. Rachunek sumienia dokonywany codziennie przez zakonników jest wymaganą praktyką do tego, by prowadzić życie prawdziwie oddane Bogu i Kościołowi, stąd prawodawca zwraca na to uwagę. Jest on tak ważny, że podczas gdy Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. zobowiązywał do tej praktyki jedynie pośrednio, odsyłając osoby zakonne do tego obowiązku, którym byli zobligowani duchowni, w obowiązującym Kodeksie jest on wprost sformułowany właśnie w kan. 664¹⁷. Rachunek sumienia jest wymaganym środkiem, dzięki któremu możliwy jest rozwój osobowości zakonnika, a także innych osób konsekrowanych, postęp duchowy i osiągnięcie zjednoczenia z Bogiem, bez których trudna jest do wyobrażenia profesja rad ewangelicznych. Powinien być czyniony codziennie o ile to możliwe, zgodnie z przepisami prawa własnego. Jest on jednocześnie przygotowaniem do spowiedzi sakramentalnej i pomaga w korzystaniu z kierownictwa duchowego¹⁸. Mimo, że rachunek sumienia wydaje się być praktyką prostą i dosyć jednoznaczną, to wydaje się słuszną uwaga, że zaleca się roztropnie podejmować tę praktykę osobom, które mają skłonność do skrajności w życiu duchowym. Chodzi o takich ludzi, którzy poprzez przesadne skrupuły lub groźbę popadnięcia w narcyzm, mogą w jakiś sposób narazić się na różne niebezpieczeństwo w życiu duchowym, którego należy się wystrzegać. Stąd też wskazana jest w tym względzie swego rodzaju rozważa¹⁹.

3. PRAKTYKA COROCZNEGO ŚWIĘTEGO SKUPIENIA

W kan. 663 § 5 prawodawca stanowi o tym, by zakonnicy wiernie praktykowali okresy corocznego świętego skupienia. Chodzi tutaj o praktykowanie odbywania rekolekcji każdego roku. Owo święte skupienie jest zazwyczaj czasem refleksji w ciszy, który umożliwia odłożenie na bok codziennych i zwyczajnych zajęć w instytucie po to, aby osoba konsekrowana mogła wejść otwarta na specjalne działanie Ducha Świętego w czas intensywniejszej modlitwy, przyjrzenia się i refleksji nad swoim życiem pod kierunkiem prowadzącego owe ćwiczenia duchowe²⁰.

¹⁶ Por. E. GAMBARI, *Życie zakonne po Soborze Watykańskim II*, Kraków: Wydawnictwo Karmelitów Bosych 1998, s. 455.

¹⁷ Por. F. BOGDAN, *Prawo zakonów, instytutów świeckich i stowarzyszeń życia apostołskiego*, Poznań: Pallotinum 1988, s. 286.

¹⁸ Por. BILSKA, *Obowiązek zamieszkania*, s. 104-105.

¹⁹ Por. D.J. ANDRES, *Il diritto dei religiosi. Commento al Codice. Versione della seconda edizione spagnola*, Roma: Ed. Commentarium pro Religiosis 1984, s. 340-341.

²⁰ Por. R. SMITH, *The Obligations and Rights of Institutes and Their Members*, w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J.P. Beal, J.A. Coriden, T.J. Green, New York–Mahwah: Paulist Press 2000, s. 830.

Nie chodzi tutaj o nic innego, jak o czas poświęcony na coroczne rekolekcje, o których Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. wspomina w kan. 276 § 2, 4°, gdzie używa dokładnie tego samego słowa co tutaj (*recessus*) w odniesieniu do duchownych. Jednym z jego znaczeń jest miejsce oddalone, samotnia, odosobnienie lub zacisze²¹. Ma to być praktyka święta, a więc bez wątpienia religijna, która jest przede wszystkim głębszym przeżyciem spotkania z Bogiem w atmosferze modlitwy pod działaniem Ducha Świętego, gdzie On sam ma prowadzić zakonnika w tym czasie, a osoba prowadząca rekolekcje jest jedynie tym, który Duchowi Świętemu pomaga w prowadzeniu rekolektanta poprzez ćwiczenia duchowe²².

Jeśli chodzi o grupę osób konsekrowanych, jakimi są zakonnicy, to przepis ten jest materialnym przejawem oddzielenia się od świata, którego świat oczekuje od zakonników²³, o którym prawodawca wspomina w kan. 607 § 3, gdzie jasno stwierdza, że „publiczne świadectwo, jakie zakonnicy winni dawać Chrystusowi i Kościołowi, wymaga oddzielenia się od świata, zgodnie z charakterem i celem każdego instytutu”. Racją prawną tej normy o praktykowaniu corocznego świętego skupienia jest obowiązek stałego dążenia do świętości, do której każdy wierny jest powołany, a osoby konsekrowane mają ją w sposób szczególny stawiać sobie za cel każdego dnia swojego życia. Stąd owo powołanie może być rozwijane wyłącznie w odosobnieniu, milczeniu i adoracji przed samym Bogiem, aby wchodzić w tajemnicę Jego transcendencji²⁴.

Do zatroszczenia się o taki czas wzywa także Paweł VI: „w miarę więc, jak podejmujecie obowiązki zewnętrzne, powinniście umieć przechodzić do życia ukrytego i oddanego sprawom Bożym, do życia, w którym wzmacniają się wasze dusze. Jeśli pochłonięci będziecie pracą dla Boga, sami odczujecie potrzebę okresów odosobnienia i czas ten, przeżywany wspólnie z waszymi braćmi czy siostrami, zamienicie na czas owocny. Ponieważ życie współczesne narzuca dużo pracy i stwarza atmosferę ogromnego napięcia, szczególnie ważne są – poza codziennym rytmem modlitwy – dłuższe okresy modlitwy, które będą rozłożone w czasie, odpowiednio do możliwości i do charakteru waszego powołania”²⁵. Jest to więc specjalny czas, który ma być poświęcony na rozmowę z Panem w ukryciu

²¹ Por. JOUGAN, *Słownik*, s. 571.

²² Por. BOGDAN, *Prawo zakonów*, s. 285

²³ Por. ZUBERT, *Komentarz*, s. 161.

²⁴ Por. BILSKA, *Obowiązek zamieszkania*, s. 103.

²⁵ PAULUS PP. VI, *Adhortatio apostolica uniuscuiusque religiosae familiae in catholico orbe sodalibus: de religiosa vita secundum Concilii Oecumenici Vaticani II renovanda praeceptiones Evangelicae testificatio* (29.06.1971), AAS 63 (1971), s. 497-526; tekst polski w: *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła*, s. 130-151, nr 35.

i milczeniu. Czas trwania oraz sposób odprawiania tych ćwiczeń rekolekcyjnych nie jest unormowany prawem powszechnym, stąd wniosek, że powinno być to określone w prawie własnym każdego instytutu. Owa praktyka odprawiania rekolekcji przez duchownych i zakonników należy do bardzo starych tradycji Kościoła i jest przedmiotem norm prawa w każdym instytucie²⁶. We wspomnianym już wcześniej dokumencie o wymiarze kontemplacyjnym życia zakonnego Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich zwróciła uwagę, że podczas wyczerpującego niejednokrotnie rytmu życia poświęconemu zadaniom apostołskim, członkowie instytutów zakonnych powinni modlitwie osobistej i wspólnotowej poświęcać odpowiednio długi czas w ciągu dnia i tygodnia. Ponadto ma on być uzupełniony solidnym przeżyciem dłuższego czasu skupienia (DC 5). Można więc zauważyć, że prawodawca ściśle łączy ze sobą praktykę corocznego świętego skupienia ze zwracaniem myśli ku Bogu, rachunkiem sumienia, kontemplacją i modlitwą, ponieważ jest to czas, który właśnie pogłębieniu tych praktyk ma służyć w życiu zakonnym.

Godny zwrócenia uwagi jest fakt, że niewątpliwie odprawienie rekolekcji przez każdą osobę konsekrowaną według własnych przepisów instytutu jest niezwykle ważne w kontekście rozwoju duchowego dla każdej formy życia konsekrowanego, nie tylko dla zakonników. W kan. 719 § 1 prawodawca nakazuje członkom instytutów świeckich także odbywanie każdego roku okresów skupienia, zgodnie z przepisami własnego prawa, a więc jest to norma bardzo podobna do tej, która odnosi się do członków instytutów zakonnych. Stąd też należy mieć na uwadze, że prawo własne każdego instytutu życia konsekrowanego powinno w jasny sposób określać obowiązek, jakim jest odprawianie corocznych rekolekcji i nie powinno dochodzić do sytuacji, w których członek instytutu czuje się zwolniony z tego nakazu.

4. MARYJA JAKO WZÓR ŻYCIA ZAKONNIKA

W kan. 663 § 4 prawodawca zwraca uwagę na to, by zakonnicy mieli szczególne nabożeństwo do Maryi: „niech mają – również przez modlitwę różańcową – specjalne nabożeństwo do Dziewicy, Bożej Rodzicielki, która jest wzorem i oparciem dla każdego rodzaju życia konsekrowanego”. Przypomniał o tym także Jan Paweł II zachęcając osoby konsekrowane, aby budowały relację i odnawiały każdego dnia duchową łączność z Maryją, rozważając z Nią tajemnicę Jezusa, w szczególności poprzez odmawianie Różańca zgodnie z własnymi tradycjami (VC 95).

---

²⁶ Por. ZUBERT, *Komentarz*, s. 161.

Nie bez powodu Maryja jest Tą, do której nabożeństwa ustawodawca szczególnie zachęca. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. nie odwołuje się imiennie do żadnego innego świętego, dając go za wzór życia wszystkim członkom instytutów życia konsekrowanego. Wynika to z wielowiekowego nauczania Kościoła, że Maryja jest najdoskonalszą przewodniczką dla osób konsekrowanych na drodze podążania za Chrystusem: „wzorzec, jakim jest Najświętsza Maryja Panna dla każdego rodzaju życia konsekrowanego i uczestnictwa w misji apostoelskiej Kościoła, jaśnieje szczególnym światłem, kiedy uwzględnia się postawy duchowe, które Ją charakteryzowały: Maryja – Dziewica modląca się, staje przed nami jako najznakomitszy dla Kościoła wzór i świadectwo wiary, miłości i doskonałego zjednoczenia z Chrystusem, to znaczy tej wewnętrznej postawy, z jaką Kościół, najbardziej umiłowana Oblubienica, mocno złączona ze swym Panem, wzywa Go i przez Niego oddaje cześć Ojcu Przedwiecznemu. Ona to, stojąc nieustraszona wobec Krzyża Chrystusa, uczy nas kontemplacji Jego Męki” (DC 13).

Maryja jest w historii zbawienia uprzywilejowana, ponieważ Ona w szczególny sposób brała udział w misterium Chrystusa, a przez to także w misterium całego Kościoła. Dlatego też można powiedzieć, że jest Ona swego rodzaju modelem i patronką życia konsekrowanego, ponieważ jako pierwsza przyjęła Chrystusa i brała udział w Jego dziele zbawienia²⁷. Stąd też nie ma lepszego wzoru oddania się na służbę Bogu pośród ludzi, jak właśnie Maryja, która jak już zostało wspomniane i jak naucza Kościół, jest pewną przewodniczką na drodze do Boga, ponieważ Ona najbardziej doskonale odpowiedziała na Boże powołanie i realizowała je przez całe swoje życie²⁸.

Jan Paweł II poszczególnym formom życia konsekrowanego daje za wzór konkretne cechy duchowości maryjnej, które mogą pomóc w realizacji konsekracji. Instytutom poświęconym całkowicie kontemplacji zaleca, aby te osoby wpatrywały się w Maryję, która w milczeniu, uważnym słuchaniu Słowa Bożego i w wewnętrznym zjednoczeniu z Panem, stała się narzędziem zbawienia obok swojego Syna²⁹. Członkowie instytutów oddanych apostołstwu mają w Maryi widzieć wzór miłości do Boga i człowieka, natomiast osoby konsekrowane w instytutach świeckich w Maryi mają przykład i pomoc w zaofiowaniu pozostałym wiernym, z którymi dzielą warunki życia w świecie, poczucia harmonii i piękna

²⁷ Por. V. DE PAOLIS, *La vita consacrata nella Chiesa*, Venezia: Marcianum Press 2010, s. 496.

²⁸ Por. ZUBERT, *Komentarz*, s. 161.

²⁹ Por. IOANNES PAULUS II, *Epistulae Apostolicae ad omnes personas consecratas communitatum religiosarum et institutorum secularium Anno Mariali vertente Litterae encyclicae* (22.05.1988), AAS 80 (1988), s. 1639-1652; tekst polski w: *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła*, s. 349-358.

człowieczeństwa, które są tym piękniejsze im bardziej są otwarte na Boga³⁰. Ponadto, jak zauważa papież Benedykt XVI, Maryja nie tylko uczy zakonników i osoby konsekrowane modlitwy, ale wskazuje także jak otwierać umysły i serca na moc przychodzącego Ducha Świętego, którego osoby poświęcone Bogu mają nieść całemu światu. Dzięki chwilom ciszy i skupienia na modlitwie zakonnicy mogą wejść do Jej szkoły, w której Maryja uczy jak żyć wiarą, jak w niej wzrastać i jak obcować z tajemnicą Boga w zwyczajnych, codziennych sytuacjach życiowych³¹. Temu wszystkiemu mają sprzyjać różnego rodzaju formy nabożeństwa do Najświętszej Maryi Panny, które mogą być różnorodne w zależności od tradycji danego instytutu.

O jednej z form pobożności maryjnej wśród zakonników prawodawca w kan. 663 § 4 wspomina szczególnie, a mianowicie o Różańcu. Wynika to z faktu istnienia wielowiekowej tradycji, a mianowicie, że osoby w szczególności poświęcone na służbę Bogu poprzez konsekrację zakonną, odmawiają codziennie lub bardzo często właśnie tę modlitwę, której bogactwo teologiczne skłania do medytacji nad życiem Chrystusa i Jego Matki, bowiem rozważanie poszczególnych tajemnic jest jednocześnie medytacją nad życiem Jezusa i Maryi.

Szczególna rekomendacja modlitwy różańcowej wynika z faktu, iż pomimo pewnych tendencji, które zwłaszcza w dzisiejszych czasach zmierzają do pomniejszenia jej wartości, przede wszystkim poszczególni papieże potwierdzają w swoim nauczaniu wyjątkowe znaczenie właśnie Różańca, jako modlitwy, która prowadzi człowieka odmawiającego ją przez Misterium Chrystusa, a także skutkuje rozszerzeniem kultu Jego Matki³². Różaniec, według Jana Pawła II, to modlitwa, która rozwijała się w drugim tysiącleciu pod natchnieniem Ducha Świętego i została umiłowana przez wielu świętych, a w swojej prostocie i głębi jednocześnie, pozostaje także w obecnym trzecim tysiącleciu, modlitwą o bardzo dużym znaczeniu, która przynosi owoce świętości³³.

Można z zapisu tej normy kodeksowej wnioskować więc, że osoby zakonne, a także pozostałe osoby konsekrowane, gdyż nie ma żadnej innej normy kodeksowej w tym względzie odnoszącej się do pozostałych form życia konsekrowanego,

³⁰ Tamże.

³¹ Por. BENEDYKT XVI, *Maryja uczy nas wytrwałości w wierze. Przemówienie podczas spotkania z zakonnikami, zakonnkami, seminarzystami i przedstawicielami ruchów kościelnych na Jasnej Górze. 26 maja 2006 – Częstochowa*, „L'Osservatore Romano” wyd. pol. 6-7 (284) 2006, s. 25-26.

³² Por. DE PAOLIS, *La vita consacrata*, s. 496-497.

³³ Por. IOANNES PAULUS PP. II, *Epistula apostolica de Mariali Rosario data Rosarium Virginis Mariae* (16.10.2002), AAS 95 (2003), s. 5-36; tekst polski w: JAN PAWEŁ II, *List apostolski o różańcu świętym „Rosarium Virginis Mariae”*, Kraków: Wydawnictwo M 2002, nr 1.

są zobligowane do kultywowania odmawiania modlitwy różańcowej, nawet jeśli nie zostało to wprost sformułowane w prawie własnym danego instytutu³⁴. Należy tutaj jednak zauważyć, że modlitwa różańcowa, która wśród modlitw maryjnych ma ważną pozycję w tradycji duchowości chrześcijańskiej, jednak nie wyczerpuje całkowicie normy zawartej przez prawodawcę kościelnego, ponieważ użyte w nim sformułowanie „nabożeństwo do Dziewicy Maryi” suponuje także praktykowanie innych form pobożności maryjnej³⁵. Określane one są przez każdy instytut życia konsekrowanego zgodnie z jego własną tradycją i duchowością.

ZAKOŃCZENIE

Przedstawione powyżej obowiązki zakonników, które prawodawca zawarł w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. są niewątpliwie niezwykle ważną częścią fundamentu życia zakonnego. Trudno sobie wyobrazić funkcjonowanie zakonnika, u którego zabrakłoby takich elementów jak kontemplacja i modlitwa, zwracanie myśli ku Bogu i rachunek sumienia, praktyka odprawiania corocznych rekolekcji oraz wzorowanie się na Maryi, która jest Mistrzynią życia duchowego i wzorem oddania się Bogu. Są to tak ważne sprawy, że ich zaniedbanie bardzo często prowadzi do trudności i kryzysów, które mogą skutkować nawet porzuceniem życia zakonnego.

Godny zwrócenia uwagi jest fakt, że ustawodawca kodeksowy zamieścił wyżej wymienione obowiązki w pierwszych kanonach rozdziału czwartego, księgi drugiej o obowiązkach i prawach instytutów oraz ich członków. Stąd też można wnioskować, że omówione obowiązki prawodawca chciał szczególnie mocno zaakcentować, ponieważ stanowią one o istocie życia zakonnego i są niezwykle ważne w życiu radami ewangelicznymi.

Wszystkie z omówionych obowiązków powinny być realizowane przez zakonników w sposób, który jest regulowany prawem własnym każdego z instytutów. Dziedzictwo życia zakonnego bowiem każdy z nich może ujmować w sposób zgodny z tradycją duchową, historią i wytycznymi każdego instytutu. Z drugiej strony prawodawca nie nakłada na zakonników znaczących obostrzeń w tym względzie pozwalając na rozwój życia duchowego zgodny z dojrzałością każdego z członków, a omówione przepisy kodeksowe są w dużej mierze wskazaniem, na jakich sprawach szczególnie mocno zależy ustawodawcy.

³⁴ Por. BOGDAN, *Prawo zakonów*, s. 285.

³⁵ Por. BILSKA, *Obowiązek zamieszkania*, s. 103.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA PRAWA

- BENEDYKT XVI: Maryja uczy nas wytrwałości w wierze. Przemówienie podczas spotkania z zakonnikami, zakonnkami, seminarzystami i przedstawicielami ruchów kościelnych na Jasnej Górze. 26 maja 2006 – Częstochowa, *L'Osservatore Romano* wyd. pol. 6-7 (284) 2006, s. 25-26.
- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: Kodeks Prawa Kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań: Pallottinum 1984.
- FRANCISZEK: Homilia podczas Mszy św. na zakończenie Roku Życia Konsekrowanego, *L'Osservatore Romano* wyd. pol. 2 (380) 2016, s. 30-31.
- IOANNES PAULUS PP. II: Adhortatio apostolica postsynodalis Vita consecrata (25.03.1996), AAS 88 (1996), s. 377-486; tekst polski w: Posynodała adhortacja apostolska Ojca Świętego Jana Pawła II „Vita consecrata”, Poznań: Pallottinum 1996.
- IOANNES PAULUS PP. II: Epistulae Apostolicae ad omnes personas consecratas communitatum religiosarum et institutorum secularium Anno Mariali vertente Litterae encyclicae (22.05.1988), AAS 80 (1988), s. 1639-1652; tekst polski w: Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła, oprac. B. Hylla, Kraków: Alleluja 2003, s. 349-358.
- IOANNES PAULUS PP. II: Epistula apostolica de Mariali Rosario data Rosarium Virginis Mariae (16.10.2002), AAS 95 (2003), s. 5-36; tekst polski w: JAN PAWEŁ II, List apostolski o różańcu świętym „Rosarium Virginis Mariae”, Kraków: Wydawnictwo M 2002.
- PAULUS PP. VI: Adhortatio apostolica uniuscuiusque religiosae familiae in catholico orbe sodalibus: de religiosa vita secundum Concilii Oecumenici Vaticani II renovanda praeceptiones Evangelica testificatio, (29.06.1971), AAS 63 (1971), s. 497-526, tekst polski w: Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła, oprac. B. Hylla, Kraków: Alleluja 2003, s. 130-151.
- SACRA CONGREGATIO PRO RELIGIOSIS ET INSTITUTIS SAECULARIBUS: La dimensione contemplativa della vita religiosa, [w:] http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccsclife/documents/rc_con_ccsclife_doc_12081980_the-contemplative-dimension-of-religious-life_it.html [dostęp: 1.12.2018]; tekst polski w: *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła*, oprac. B. Hylla, Kraków: Alleluja 2003, s. 227-242.

LITERATURA

- ANDRES Domingo J.: Il diritto dei religiosi. Commento al Codice. Versione della seconda edizione spagnola, Roma: Ed. Commentarium pro Religiosis 1984.
- BARTOSZEWSKI Gabriel: Kontemplacyjny wymiar życia zakonnego, *Prawo Kanoniczne* 24 (1981), nr 1-2, s. 123-135.
- BILSKA Miriam M.: Obowiązek zamieszkania zakonnika we własnym domu zakonnym, Kraków: Wydawnictwo Homo Dei 2013.
- BOGDAN Franciszek: Prawo zakonów, instytutów świeckich i stowarzyszeń życia apostolskiego, Poznań: Pallottinum 1988.
- CHRAPKOWSKI Arnold, KRZYWDA Józef: Obowiązki i prawa instytutów oraz ich członków, [w:] Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego, t. II/2: Księga II. Lud Boży. Część III. Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostolskiego, red. J. Krukowski, Poznań: Pallottinum 2006, s. 94-107.
- DE PAOLIS Velasio: La vita consacrata nella Chiesa, Venezia: Marcianum Press 2010.
- GRABSKA Stanisława, ZUBERBIER Andrzej: Modlitwa, [w:] Słownik teologiczny, red. A. Zuberbier, Katowice: Księgarnia św. Jacka 1998, s. 308-311.
- GAMBARI Elio: Życie zakonne po Soborze Watykańskim II, Kraków: Wydawnictwo Karmelitów Bosych 1998.

- JOUGAN Alojzy: Słownik kościelny łacińsko-polski, wyd. 5, Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu 2013.
- OLSZEWSKI Daniel: Kontemplacja, [w:] Słownik teologiczny, red. A. Zuberbier, Katowice: Księgarnia św. Jacka 1998, s. 244-246.
- SMITH Rosemary: The Obligations and Rights of Institutes and Their Members, w: New Commentary on the Code of Canon Law, red. J.P. Beal, J.A. Coriden, T.J. Green, New York-Mahwah: Paulist Press 2000, s. 828-842.
- ZUBERT Bronisław W.: Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. Księga II. Lud Boży. Część III. Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego, Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL 1990.

PERSONALNY WYMIAR WYBRANYCH DUCHOWYCH OBOWIĄZKÓW ZAKONNIKÓW

Streszczenie

Ustawodawca w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. w czwartym rozdziale księgi drugiej zawarł obowiązki, które obligują zakonników do podejmowania konkretnych działań zarówno w zakresie zewnętrznym, jak i wewnętrznym. Pośród tych z zakresu życia duchowego zakonnika można wyróżnić te, których analiza została podjęta w niniejszym artykule, a więc: kontemplacja i modlitwa, zwracanie myśli ku Bogu i codzienny rachunek sumienia, praktyka corocznego świętego skupienia oraz ukazanie roli Maryi jako wzoru życia osobistego członka instytutu zakonnego. Artykuł zwraca uwagę Czytelnika na fakt, że ustawodawcy kodeksowemu bardzo mocno zależy na tym aspekcie życia zakonnego, ponieważ omówione kwestie znajdują się w początkowych kanonach rozdziału o prawach i obowiązkach zakonników. Ponadto zwrócenie uwagi na te aspekty życia zakonnego także w innych dokumentach Kościoła świadczy o ich randze. Poznanie myśli prawodawcy w tym względzie z pewnością pozwoli na jeszcze lepszą realizację zadań realizowanych przez zakonników, które wynikają z ich życia duchowego.

Słowa kluczowe: modlitwa; kontemplacja; rachunek sumienia; rekolekcje; Maryja

PERSONAL ASPECT OF SELECTED SPIRITUAL DUTIES OF RELIGIOUS

Summary

In the Code of Canon Law, book II, chapter IV, a legislator included duties, which oblige religious to maintain specific actions in both external and internal fields. Among the actions from a field of spiritual life, some of them are analyzed in this paper and may be highlighted, i.e. contemplation and prayer, conversion of the soul toward God and daily conscience examination, a practice of annual period of sacred retreat and picturing the Virgin Mother of God as a model of personal life of a member of religious institute. This paper points out, that this aspect of religious life is very important for the legislator, because the discussed questions are placed in the first canons of the chapter which refers to the rights and duties of religious. Moreover, other documents of the Church also point out on these aspects of religious life and that proofs their significance. The cognition of the legislator's idea in this aspect, would surely allow the religious to fulfill better their tasks, which emerge from their spiritual life.

Key words: prayer; contemplation; conscience examination; spiritual retreat; Virgin Mary